

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційне дослідження
Долгоносенка Владислава Віталійовича
«Психологічні складові прокрастинації особистості»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність теми дослідження. Дисертація Долгоносенка В.В. присвячена розв'язанню актуальної проблеми сучасної психологічної науки – дослідженню психологічних складових прокрастинації особистості та можливостей їх психокорекції. Автор слушно зазначає, що в умовах зростання темпів життя, інтенсифікації інформаційних потоків, підвищення вимог до ефективності діяльності та відповідальності за її результати прокрастинація виступає однією з ключових перешкод самореалізації особистості, негативно впливаючи на навчальну, професійну та особистісну сферу життя. Особливої значущості проблема набуває в сучасних умовах соціальної нестабільності, невизначеності та підвищеного психоемоційного навантаження, коли прокрастинація може виконувати функцію дезадаптивної стратегії уникнення.

Структура та зміст дисертаційної роботи. Дисертаційне дослідження включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, що налічує 295 найменувань, з яких 180 – іноземними мовами, та додатки. Загальний обсяг дисертації становить 332 сторінки, основний зміст викладено на 259 сторінках.

Вступна частина дисертації відзначається логічною послідовністю та належним науково-методологічним рівнем. Автором переконливо обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, наведено характеристику використаного психодіагностичного інструментарію, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення

отриманих результатів, а також подано інформацію щодо апробації результатів та публікацій здобувача.

У першому розділі здійснено ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз феномену прокрастинації як соціально-психологічного явища. Автором систематизовано сучасні наукові підходи до визначення прокрастинації, розглянуто її місце у структурі особистості та охарактеризовано когнітивні, мотиваційні, емоційно-регуляторні та поведінкові складові. Особливу увагу приділено інтегративному підходу до розуміння психологічної природи прокрастинації.

Другий розділ присвячено методологічним засадам дослідження психологічних складових прокрастинації. Автором розроблено організаційно-процедурну модель емпіричного дослідження та сформовано комплекс психодіагностичних методик, до якого увійшли Шкала загальної прокрастинації К. Лей (General Procrastination Scale), Шкала тривожності Ч. Спілбергера (State–Trait Anxiety Inventory, STAI), опитувальник А. Реана «Мотивація успіху та страх невдачі», анкета «Причини особистісної схильності до відтермінування завдань» М. Дворник, Опитувальник часової перспективи Ф. Зімбардо (Zimbardo Time Perspective Inventory, ZTPI), Велика тривимірна шкала перфекціонізму (Big Three Perfectionism Scale). На формувальному етапі дослідження додатково використовувалися Шкала загальної самоефективності (General Self-Efficacy Scale), підшкала тривожності госпітальної шкали тривоги й депресії (HADS-A), Багатовимірна шкала перфекціонізму Фроста (Frost Multidimensional Perfectionism Scale) та Шкала академічної мотивації (Academic Motivation Scale), що забезпечило комплексне вивчення когнітивних, мотиваційних, емоційно-регуляторних та поведінкових складових прокрастинації особистості.

У третьому розділі представлено результати емпіричного дослідження, проведеного на вибірці з 220 здобувачів вищої освіти різних курсів та спеціальностей. Встановлено, що прокрастинація є поширеним явищем у студентському середовищі та пов'язана зі зниженням внутрішньої мотивації,

підвищенням рівня тривожності, порушенням часової перспективи та проявами дезадаптивного перфекціонізму. За результатами факторного аналізу виокремлено чотири латентні фактори прокрастинації: «часовий дисбаланс», «емоційно-тривожна вразливість», «мотиваційно-зовнішня орієнтація» та «перфекціоністична ригідність». На основі кластерного аналізу автором визначено три типи прокрастинаційної поведінки студентів – «адаптивні реалісти», «унікально тривожні» та «мотиваційно аморфні».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше теоретично обґрунтовано та емпірично верифіковано структурно-функціональну модель психологічних складових прокрастинації особистості, здійснено кластерну типологізацію прокрастинаційної поведінки студентської молоді та розроблено авторську програму психокорекційного впливу, спрямовану на зниження проявів прокрастинації.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що отримані результати розширюють можливості психологічної діагностики та корекції проявів прокрастинації в осіб студентського віку. Запропонований автором комплекс психодіагностичних методик дає змогу здійснювати всебічне вивчення рівня прокрастинації та пов'язаних із нею психологічних чинників, зокрема особливостей мотиваційної сфери, тривожності, часової перспективи, перфекціонізму та самоефективності.

Важливе практичне значення має розроблена та апробована програма психокорекційного впливу, ефективність якої підтверджена результатами емпіричного дослідження. Запропоновані підходи можуть бути використані у діяльності психологічних служб закладів вищої освіти, центрів психологічного консультування та інших установ, що здійснюють психологічний супровід молоді.

Матеріали дослідження можуть бути використані при розробленні програм психологічної профілактики та корекції прокрастинаційної поведінки, підготовці методичних рекомендацій для практичних психологів, а також у навчальному процесі під час викладання дисциплін психологічного циклу,

зокрема з психології особистості, психодіагностики, психологічного консультування та психокорекції.

Поряд із вагомими результатами та перевагами дисертації Долгоносенка В.В. вважаємо доцільним висловити окремі зауваження та побажання:

1. Окремі положення дисертації, присвячені інтерпретації результатів кореляційного та факторного аналізу, могли б бути представлені більш розгорнуто із поглибленим обговоренням їх співвідношення з результатами сучасних зарубіжних досліджень.

2. Незважаючи на достатню репрезентативність вибірки, емпіричне дослідження проводилося переважно серед здобувачів вищої освіти одного закладу освіти, що дещо обмежує можливість узагальнення отриманих результатів на інші соціальні та вікові групи. Доцільним є розширення вибірки у подальших дослідженнях.

3. У висновках зазначено, що зниження прокрастинації найбільшою мірою детермінується зростанням самоефективності та внутрішньої мотивації, однак причинно-наслідковий характер цього зв'язку встановлено на основі кореляційних і дисперсійних даних у межах одного формувального експерименту. Подібні твердження про детермінацію потребують обережнішого формулювання (наприклад, «пов'язане», «супроводжується»), оскільки дизайн дослідження не дозволяє остаточно виключити альтернативні причинно-наслідкові моделі.

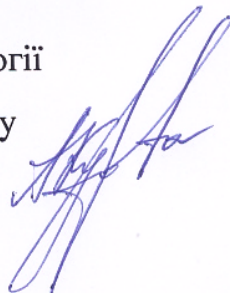
Проте, зазначені зауваження мають рекомендаційний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота Долгоносенка Владислава Віталійовича на тему «Психологічні складові прокрастинації особистості» є завершеною науковою працею. За актуальністю, науковою новизною, практичним значенням одержаних результатів, обсягом проведеного дослідження, обґрунтованістю наукових положень і висновків та рівнем оформлення дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу

вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023 та № 507 від 03.05.2024), а її автор, Долгоносенко Владислав Віталійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент:

доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри соціальної психології
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова

Анастасія КУРОВА

